СВОБОДА — SVOBODA

УКРАЇНСЬКИЙ ДНЕВНИК — UKRAINIAN DAILY

УРЯДОВИЙ ОРГАН ЗАПОМОГОВОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ УКРАЇНСЬКИЙ НАРОДНИЙ СОЮЗ В ЗЛУЧЕНИХ ДЕРЖАВАХ АМЕРИКИ.

OFFICIAL ORGAN OF THE UKRAINIAN NATIONAL ASSOCIATION, Inc.

ТРИ ЦЕНТИ. РІК XXXV. Ч. 76. Джерзи Сіті, Н. Дж., субота, 2. квітня, 1927. VOL. XXXV. No. 76. Jersey City, N. J., Saturday, April 2. 1927. THREE CENTS

ВЕЛИКИЙ СТРАЙК У МЯГКІМ УГЛЮ РОЗПОЧАВСЯ.

ПИТСБУРГ, ПА. 31. марта. — Страйк майнерів мягкого вугля, що мав початися в опівночі сьогодня, почався дійсно вже нині сполудня, коли майнери, що покінчили свою денну шихту, вийшли з копальні, забираючи зі собою своє приватне добро.

Страйк мавби обняти коло 200,000 майнерів. Кілько з них однак дійсно візьме участь у страйку, сього тепер юнійні урядники не можуть сказати. Буде се відомо десь з початку слідуючого тижня.

Обі сторони заняли визиваюче становище. І властителі копалень і юнійні урядники заявили публично, що вони далі обстоюють при своїх домаганнях, і кожда сторона заявляє, що вона вірить у свою побіду. Юнійні урядники розуміють, що сей страйк се боротьба юнії на смерть і життя, але вони певні, що вона скінчиться їх побідою. Юнія стала вже набирати кандидатів на пікети.

ПИТСБУРҐ ОСЕРЕДКОМ БОРОТЬБИ.

Осередком боротьби стає місто Питсбурґ, де є осідок вуглевого підприємства Питсбурґ Терминел Корпорейшен, щодо величини друге з ряду вуглеве підприємство в Америці, яке власне нині виставило оповістку до своїх робітників, що з днем 1. квітня воно буде платити по 6 долярів за день роботи, тоді як після так званої джексонвилської угоди, що тепер виходить з обовязуючої сили, плачено по $7.50.

Се підприємство стало вже набирати скебів та замовило собі поліцію для їх охорони.

ЗАВЗЯТА БОРОТЬБА МЕЖИ ЮНІЄЮ А КОМУНІСТИЧНИМИ АҐІТАТОРАМИ. — ЮНІЇ ПРИМУШУЮТЬ ПІДПРИЄМЦІВ ДЕРЖАТИ ЗІ СОБОЮ.

НЮ ЙОРК, 31. марта. — Юнія кушнірських робітників заставила властителів шап підписати зі собою умову, на основі котрої фабриканти зобовязуються не зноситися в справі робітничих контрактів з комуністичною „злученою радою кушнірської юнії", але з головним урядом межинародної кушнірської юнії, що стоїть у звязку з Американською Федерацією Праці.

Сю угоду вважають ще дальшим ударом для комуністичних упливів у кушнірськім промислі.

КЕРЕНСЬКИЙ ПРОТИ ІНТЕРВЕНЦІЇ В РОСІЇ. — „БОЛЬШЕВИЦЬКУ РЕАКЦІЮ МОЖЕ ЗНИЩИТИ ЛИШЕНЬ САМИЙ НАРОД".

НЮ ЙОРК, 31. марта. — На обіді даним тут Товариством Заграничних Ґазетних Кореспондентів, в Готели Бревурт, ряд бесідників порушував ріжні межинародні справи.

Межи иншими бесідниками був теж Александер Керенський, перший революційний премієр Росії, котрий говорив по французьки. Він остерігав перед інтервенцією держав у Росії. „Большевицька реакція", — говорив він, — „погорджувана робітника й селянами Росії, мусить впасти лишень з руки самих таки Росіян. Сі сили тепер наростають та будуть ще далі наростати, як лишень Росії не буде нічого загрожувати із зовні. ,Я не буду тут говорити про муки, які переходить московський народ під большевиками. Сі муки се наша народна справа. Але я скажу всім чужим державам, та світовій публичній опінії, що в імя московських інтересів і як найскоршого зліквідовання большевизму вони повинні дати Росіянам запевнене, що вони можуть розвивати свій культурний рух проти большевизму без страху зовнішної інтервенції на цілість Росії".

Мой, кореспондент пекінської ґазети Дейлі Нюз, заперечував, буцім то китайський рух проти чужинців був комуністичним. Китайці випробували комунізм богато століть тому назад та переконалися на власній шкірі, що він не може дати добра.

СМЕРТЕЛЬНИЙ УПАДОК ЛЕТУНА.

ВАШИНГТОН, 31. марта. — Підчас летничих маневрів недалеко від міста Ґвантанамо, на Кубі, впав з літаком поручник Роберт Кабанис, що був комендантом летничої стації, та забився на місци. Пасажирі, що летіли з ним, віднесли тяжкі й лекші ушкодження тіла.

КОШТИ НАВЕРТАННЯ ЗРОСТАЮТЬ.

НЮ ЙОРК, 31. марта. — На річній конференції методиської церкви в стейті Ню Йорку подав один з проповідників сеї церкви свої обчислення, після яких кошти навернення одної людини до сеї церкви виносять в місті Ню Йорку 4,000 долярів. В сільських округах сього стейту сі кошти дешевші, бо подекуди всего 87 долярів.

ЗЛОЧИНИ А НОВИНКИ ПРО ЗЛОЧИНИ.

НЮ ЙОРК, 31. марта. — Нюйорська стейтова комісія для розсліду причин злочинів урядила нині конференцію для розглянення питання, в якім відношенню до злочинів стоїть щоденна преса.

На конференції показалися в богато питаннях протилежні погляди. Одні говорили, що поміщування новинок про злочини є одною з поважних причин до поширення злочинів, а другі говорили якраз противно, що того рода новинки здержують людий від злочинів.

ЇДЯТЬ МЯСО З ПСІВ І КОТІВ.

ВІДЕНЬ, 30. марта. — Повоєнна Австрія так збідніла, що убоге населення починає чимраз більше зїдати мясо з котів і псів. Через те було богато випадків слабости. Уряд видав розпорядок, що таке мясо можна їсти, одначе звірята перед убиттєм мусять бути піддані з гиґієнічних зглядів ветеринарійним оглядинам.

КЛОПІТ З ПОВОРОТОМ КАЙЗЕРА.

БЕРЛІН, 30. марта. — В німецькім парляменті буде предложений проєкт на продовжвенження закона для охорони республики. Цим законом заборонено поворот був. кайзерови. Націоналісти будуть жадати поправки що до того, щоби не ухвалено осібної постанови, якою забороняється поворот, бо того права не може відобрати ніяка держава свому горожанинови.

ЛОВЛЯ ЩУРІВ — ДОБРИЙ ЗАРОБОК.

Адольф Ізакзон записався на університет у Ню Йорку, та не мав чим заплатити за науку, отже впав на цікавий помисл: занявся ловлею щурів.

Свою роботу почав, коли вступив на науку в університеті. Мав він дві, до цего вивчені ласиці і кождого вечера заробляв по кілька долярів в малих склепах і складах своїх знайомих. Від цего часу, хоч ще ходить на університет, має вже 120 людей, котрі в него працюють, як також має вже кількана́йцять ласиць, добре вивчених на ловлю щурів. Тепер він вже богатий та свого фаху не кидає.

В день ходить на університет, а у вечері йде зі своїми робітниками і ласицями на ловлю щурів. Декотрі щурі, що їх зловили ласиці, то такі великі як коти. — Ізакзон повідає, що ловля щурів приємніща для него, ніж танці і дівчата.

СТАРІ ІНДІЯНСЬКІ МОГИЛИ В АРІЗОНІ.

Розкопуючи старі індіянські кладовища в Арізоні, найдено незвичайно добре законсервовані мумії старих мешканців Америки — зперед 2500 літ. Збереглися вони в глибоких печерах, в яких індіяне того часу хоронили своїх мерців, а незвичайно сухий пустинний воздух Арізони не дав їм розкластися до сегоднішнього дня.

Так як і инші первісні народи, індіяне складали біля своїх мерців оружжа, одежу, подарунки ріжні, як намисто, посуду, коробки то-що. Разом з помершими хоронили також їх собак, не зовсім похожих на теперішних і ближчих до того типу звіра, який наука уявляє собі як спільного предка собаки і вовка.

З розкопок тих, між иншим, показується, що коротко стрижене волосся не є новою жіночою модою останніх кількох літ. Дві тисячі літ тому індіянські женщини теж підстригали собі волосся коротко, тоді як мужчини носили його довге й позаплітане в штудерні коси.

ТЕАТР І ШТУКА.

Українці на радіоконцерті.

Дня 2. квітня о годині пів до 11. вечером буде співати на радіо на стації „Даблю-Сі-Ей-І" у Питсбурґу Український Хор при церкві Преч. Діви Марії в Мекисракс, Па.

Стацію веде „Питсберґ Прес" та Кавфман енд Бер Ко. Хором буде управляти гр. П. Ст. Лабойко.

НАЙВИЩИЙ БУДИНОК У СВІТІ.

В Ню Йорку розпочали минувшого тижня будову будинку, який буде високий на 1208 стіп.

Цей будинок зватиметься „Ларкін Тавер" і буде малощо не два рази так високий, як Вулворт Білдінґ.

Ларкін Тавер будується між 41 вул. і 8 евеню. Займе він простір 1,450,000 квадратових стіп, а в його компатах буде могло зміститися 30 тисяч осіб.

ЗМІНИ В СКЛАДІ АМЕРИКАНСЬКОЇ ІМІҐРАЦІЇ.

Відколи так званий квотовий закон обмежив іміґрацію до Злучених Держав, змінився не тільки національний склад американської іміґрації, а й її поділ по професіям і заняттям. Передівсім дуже зменшилося число некваліфікованих робітників-зарібників — які перед війною творили приблизно 41 відсотків усіх іміґрантів, а на протязі двох останніх літ 1925 і 1926 лиш 18 відсотків. Коли давніше некваліфікованих робітників приїздило вдвоє стільки, скільки кваліфікованих, професіоналістів і майнерів, то за послідні два роки вишколених робітників прибуло стільки-ж, що й невишколених, а фармерів навіть більше, як бувало перед війною. Від заведення обмежуючих іміґраційних законів що року прибуває в Америку пересічно 11,800 фармерів.

ХОТІВ ЖІНЦІ ВІДРІЗАТИ НІС.

В суді в Торонто, Онт. (Канада), розбирали цікаву справу. Ото Фридерик Кларенс наняв трох людей, аби його жінці відтяли ніс, бо вона його зраджувала. Усім тром обіцяв по 500 долярів кожному. Його післали до дому божевільних, бо показалося, що він хорий умово.

ХОТІВ ЖИВОЇ ЖІНКИ, НЕ ДУХА.

71-літний фармер з Кензасу, Джан Сіболд, ходив на збори спірітуалістів і там пізнався з „духом", який представлювано перед ним, як „Сару". Медіюм, пані Нелі Мур, побачила, що старий заінтересувався „Сарою", познакомила їх близше, а далі пішли заручини, а навіть шлюб. На весілля запросила пані Мур богато духів і кількох смертельних людей. Приготовано місце й для „Сари", однакож та не схотіла перемінитися в живу жінку, як Сіболд сего ожидав. Зі злости запізвав Сіболд пані Мур до суду, домагаючись від неї 7,500 долярів відшкодовання.

ВІДГУКИ ПІДБІГУНОВОГО ЛЕТУ.

Успішний лет Амундсена до північного бігуна скінчився прикрим епізодом. Ще не скінчився, а тягнеться у формі суперечки між головними учасниками подорожі. Крім Амундсена брав в ній участь Американець Елсворт, який узяв на себе фінансовий бік підприємства, і Італієць Нобілє, якому залишили повну свободу у справах навіґації та маневрування. Сварка почалася ще підчас виправи, а розгорілась, коли Нобілє виїхав до Америки з відчитами про експедицію, під фірмою норвежського летунського союзу. Амундсен заявив, що Нобілє змальовує подорож однобічно і ставить у злім світлі инших учасників. Нобілє, каже він, твердить, що норвежський летун Лярсен наразив їх літак на небезпеку, а правдою є, каже Амундсен, що саме Лярсен урятував його від катастрофи, приневолюючи Нобілє до маневру, без якого літак був би розторощений. Цікаво, що норвежський летунський союз узяв в оборону Нобіле. На це Амундсен відповів заявою, що перестає бути його членом. Амундсен і Елсворт зірвали зносини з Нобілє негайно після скінчення лету. Таким робом утратили деякі вигляди на підмогу американської преси і не написали спільно намі́реної книжки, в якій Нобіле мав скласти аеронавтичну частину. Амундсена обвинувачують, що він нечесним способом придбав собі копії зроблених фільм, з якими їздив по Америці, вживаючи їх до відчитів.

ЖІНКА ОБОРОНЦЕМ У КРИМІНАЛЬНІМ ПРОЦЕСІ.

Підчас сесії кримінального суду в Едмонтоні, що отворився 21. березня, виступить пораз перший в Канаді жінка в ролі оборонця у процесі за душогубство. Оборонницею буде панна С. М. Доф, а обвинуваченою Паранька Федаш, якій закинено, що убила свою новонароджену дитину 4. січня с. р. Панна Доф походить з Монтреалу, до Едмонтону прибула в 1918 р. і скінчила права на едмонтонськім університеті в 1923. році.

КИНУВ БОМБУ ДО БАТЬКОВОЇ СПАЛЬНІ.

Говард Барр, літ 15, з Даллас, Текс., признався, що вкинув запалену динамітову бомбу до спальні батька і мачухи. Батька збудила мачуха; він вхопив невибухшу бомбу і викинув її через вікно. В цій спальни спало ще шестеро дітей.

НЕ ВІРЯТЬ НЕЖОНАТИМ ПОЛІСМЕНАМ.

Поліційна комісія в місті Мілвокі, Віск., рішила не посилати нежонатих полісменів до наглядання за порядком в парках. Комісія вважає, що парубки-полісмени за богато заглядають за дівчатами і через те не сповняють як слід своїх обовязків.

ЗІРВАЛИ АМЕРИКАНСЬКИЙ ПРАПОР З КОНЗУЛЯТУ.

ШАНГАЙ, 31. марта. — Товпа, зложена з місцевого населення и Чунґ-кінґ, напала на дім американського конзуляту і зірвавши з будинку повіваючий прапор, подерла його на кусні.

Американські бизнесмени побоюючися нападу, позамикали свої склепи та офіси. Протичужинецький рух поширюється тут і по других містах з кождим днем. В Нанкінґ обсадили націоналісти горбок над рікою Янґце і заявили, що забють кождого Британця, який тільки вийде з корабля і стане на суші.

В самім Шангаю напружене зростає з приводу ґенерального страйку. Чужинецька дільниця приготована на найгірше.

КАНТОНЦЯМ СТАВЛЯТЬ УЛЬТИМАТ.

ЛОНДОН, 31. марта. — Британський уряд в порозумінню з американським і японським задумує вислати кантонському правительству ультимат, в якім буде домагатися здержання протичужинецьких виступів і відшкодовання за вбийства і втрати, які наступили в Нанкінґ і в других містах через напади з боку кантонської армії.

КАНТОНСЬКИЙ НАЧАЛЬНИЙ ҐЕНЕРАЛ НІЧОГО НЕ БОЇТЬСЯ.

ШАНГАЙ, 31. марта. — Ґенерал Ченґ Кай-Шек заявив, що коли націоналістична армія щонебудь заявила в протихристіянських розрухах чи в рабунках і нападах в Нанкінґ, він перебирає всяку відвічальність. Жадає одначе розсліду з боку комісії. Бо те, що сталося в Нанкінґ, було тільки відповіддю безборонного населення на обстрілювання міста з боку американських кораблів. Чужинецькі конзуляти ні військова команда чужинецької фльоти не повідомили військову кантонську команду про небезпеку і інтервенцію ні не повідомили місцеве населення, що вони будуть обстрілювати певні місця. Через те й були жертви в людях, через те й зростає ненависть до чужинців.

АМЕРИКАНСЬКИЙ ДОБРОБУТ.

ЛОНДОН, 31. марта. — Британська промислова комісія, яка звідувала Америку, здала рапорт зі своїх помічень, в якім подає, що американський добробут треба завдячувати ось таким головним фактам: масова продукція, простота плянів, розвязка відносин між капіталом а працею, прогибіція, машінерія, великі природні богацтва, дешева електрика, великий місцевий ринок збуту і добра охоронна тарифа.

ПАРЛЯМЕНТ ДОМАГАЄТЬСЯ ЗМЕНШЕННЯ РЕПЕРАЦІЇ.

БЕРЛІН, 31. марта. — Не було ще в ніякій справі в німецькім парляменті такої однозгідности як в справі репарацій. Всі партії до комуністів включно заявилися за ревізією репарацій. На цей рік припадає Німеччині заплатити 1,750,000,000 марок. Цей тягар, який тепер тяжко знести, буде ще побільшуватися так, що Німеччина буде змушена платити 4,000,000,000 марок річно. Кождому впадає це в очи, що це не можливе, бо теперішні рати можна було сплатити тільки при помочи заграничних позичок.

ОБЛЕГШЕННЄ НАТУРАЛІЗАЦІЇ В ФРАНЦІЇ.

ПАРИЖ, 31. марта. — В палаті послів предложено проект закона в справі натуралізації. На підставі цего закона можна буде чужинцеви стати горожанином Франції на протязі трох літ, коли через той час буде жити в Франції. В той спосіб стануть французькими горожанами 2,500,000 чужинців, які живуть в Парижи і по инших містах як політичні іміґранти чи робітники.

Вони будуть мати всі горожанські права. Послом чи сенатором одначе будуть могли стати допера тоді, коли будуть жити в Франції принаймі 10 літ.

Жінка Француска, що виходить заміж за чужинця, не тратить свого горожанства.

ЖІНКИ ДІПНУТЬ ТАКИ СВОГО В СПРАВІ ГОЛОСОВАННЯ.

ЛОНДОН, 31. марта. — Справа допущення жінок до голосовання нарівні з чоловіками стала в Анґлії знова актуальною і була обговорена на сесії ради міністрів. Суфражистки домагаються права голосу для жінок з 21 роком життя. Колиб таке право перейшло, одержалаб Анґлія 5,000,000 новик виборців. Консерватисти противляться тій реформі кажучи, що посли будуть вели тоді подібно як в Америці бабську політику, щоби приподобатися голосуючим жінкам і будуть ухвалювати такі закони як от прогибіцію. Але навіть така суфражистка як Панґурст має сумніви що до 21 року, бо каже, що теперішна дівчина в 21 році не має поняття про голосовання і політику. Супроти того зроджується проект, щоби право голосовання дати однакове для обох полів, але відложити його до 25 року життя.

В АЛЬБАНІЇ ВИЛАДОВУЮТЬ ІТАЛІЙСЬКЕ ВІЙСЬКО.

ВІДЕНЬ, 31. марта. — Італійське правительство мало виладувати 20. марта 6,000 війська на альбанській території, а рівнож навезло богато муніції і гармат. Таке доносять пограничні кореспонденти.

ТЕПЕР ПРИЙМАЄТЬСЯ ЧЛЕНІВ БЕЗ ВСТУПНОГО

„SVOBODA" (LIBERTY)
FOUNDED 1893
Ukrainian newspaper published daily except Sundays and holidays at 83 Grand Street, Jersey City, N. J.
Owned by the Ukrainian National Association, Inc.
Edited by Editorial Committee.
Entered as Second Class Mail Matter at the Post Office of Jersey City, N. J. on March 30, 1911, under the Act of March 3, 1879.
Acceptance for mailing at special rate of postage provided for in Section 1103 of the Act of October 3, 1917, authorized July 31, 1918.

SUBSCRIPTION RATES:		ПЕРЕДПЛАТА:	
Three cents a copy.		Поодиноке число три центи.	
One year	$ 7.00	На рік	$ 7.00
Six months	$ 3.75	На пів року	$ 3.75
Three months	$ 2.00	На три місяці	$ 2.00
Foreign and Jersey City Rates:		В Джерзи Сіті і Загряниці:	
One year	$10.00	На рік	$10.00
Six months	$ 5.00	На пів року	$ 5.00
Three months	$ 2.75	На три місяці	$ 2.75

За кожду зміну адреси платиться 10 центів.
За оголошення редакція не відповідає.
З Канади належить висилати гроші лише на т. зв. Foreign Money Order.
Адреса: "SVOBODA", P. O. BOX 346, JERSEY CITY, N. J.

ЧИ ЦЕРКВА МАЄ СЛУЖИТИ ГНЕТОВИ Й ВИЗИСКОВИ?

Американські газети подають незвичайно марканту публичну заяву якої пів сотки південних священиків і проповідників, в тому числі й десять епископів методиської й епископальної церкви. Відозва відноситься до умов життя-буття робітників по південних промислових оселях, передовсім по ново-повставших оселях ткальних робітників.

Заява показує тяжкі умови робітничого життя в південних промислових оселях. До сих осель сходять з гір американські гірняки, непривичні до фабричного життя, не розуміючі умов сього життя, не знаючі, як і чим боронитися перед визиском.

Робітники й робітниці здані зовсім на волю своїх підприємців. Вони живуть у компанійних домах, купують у компанійних крамницях, — словом, вони працюють у підприємстах і в них лишають на сей або другий спосіб усі свої зарібки.

Ще гірше політичне положене сих робітників. Вони находяться у жмени політичних босів, іменованих підприємцями. У демократичній Америці живуть як оселя рабів.

Заява проповідників і епископів острими словами осуджує того рода умови. З них не може вирости здорова суспільність, бо здорова суспільність виходить лишень з таких умов, де кожда людина й громада бере на себе відвічальність за свої поступки й господарку, зі справді демократичних умов.

Очевидно, автори заяви оцінюють здорове суспільности з релігійного становища. Власне в сьому й вага їх заяви, що серед нездорової суспільности справдішна релігійність неможлива. Є се зовсім инче становище, як звичайно бачено в світі досі. Досі звичайно так бувало, що всяке стремління до поправи умов життя поборювали церкви як противне Богови. Досі всякий рух проти гнету й визиску звичайно пятновано як виступ проти божого Провидіння, бо всяку владу, хочби найбільше гнетучу й визискуючу, представлювано як післану небом.

Зі сього старого погляду ще богато осталося. Ще й досі визискувачі й угнітателі, економічні й політичні, частенько послугуються церковним благословенством, щоби переконати угнетених, що проти гнету повстати значить повставати проти божої волі. Та видно, що сього рода зловживание церков угнітателями відбилося зле на самих таки церквах, коли церкви починають тепер навертати на пряму дорогу, та повставати проти гнету й визиску, які вони лишень учора зі Св. Письмом у руках боронили.

З ЗАКАРПАТСЬКОЇ УКРАЇНИ

(Оригінальна допись до „Свободи" з Ужгороду).

II.

Чехи хотять зі щирого серця Закарпатську Україну просто стерти з лиця землі а передовсім з географічної карти. Ще до недавна була це для них дуже симпатична „Подкарпатска Рус", нагадуюча їм вже самою назвою „Руско", до котрого бється серце кождого щирого Пепічка, але коли велика частина зорганізованого підкарпатського народа почала себе називати в своїх часописах „Закарпатськими Українцями", а свій край „Закарпатською Україною" (за Карпатами — іменно зі становища головного українського города Київа), то на чеську славянолюбну (?!) братію напав переполох: „Це сепаратисти! Це „велезрадни"! Вони не бояться публично нами порабощену країну називати „Україною"! Це є зрада, це є проти „займу" (інтересу) Републики!"

І раптом зникла і з урядових актів і з чеських часописей назва „Подкарпатска Рус" а появилася нова „**Подкарпатско**". Навіть на таблицях прибитих на стовпах при вступі до сіл — з назвами дотичної громади — появились наразі надписи „Подкарпатско".

І коли лучиться — хоч рідко в чеській пресі якийсь прихильний голос про наш край — то і в тім випадку говориться тепер лише про „Подкарпатско". Чехи — це народ дуже здисциплінований і солідарний і то не лиш тоді, коли роблять яке добре діло — але і тоді, коли роблять якесь лайдацтво. Колиж вийшов приказ знести раз на все імя „Підкарпатської Руси", то Чехи мов один муж повинуються цему: „Подкарпатської Руси" не сміє бути, а лиш „Подкарпатско" і на тім кінець. Цего вимагає „статні доем" (державний інтерес) — отже кождий Чех мусить повинуватися, хотяби і сам бачив, що це є неслушне та що воно до добра не доведе.

Тут мушу зауважати, що в чеськім народі не наступила ще така корисна зміна поглядів на українське питання, як це представив автор статті „Чехи а українське питання" поміщеної в ч. 36 „Свободи" ц. р. — Противно — варяцькі, а з чеського державного становища просто злочинні погляди Крамаржа на справу українську — бушують і надалі по чеських головах. Коли би було инакше, то би чеська суспільність не позволила на такі безличні провокації та насильства, яких допускаються чеські адміністратори та взагалі урядовці на Підкарпатській Україні.

Але на жаль навіть ті члени чеської суспільности, котрі не належать до Крамаржівської шайки, мають майже без виїмку такі самі погляди на українську справу, як їх має Крамарж. Лише в тих місцевостях, в котрих чеська людність близше зійшлася з українськими еміґрантами, погляди у неї що до українського питания поволи викляруваліь так, що навіть найзавзятійші москвофили були примушені признати що се преці „иний, самостійний народ". Цей погляд закріпився зосібна там, де мешкали також і родині Росіяни-еміґранти, так, що Чехи могли наглядно пізнати між обома народами різниці. Доходить до того, що многі Чехи не хотять навіть приймати до себе на помешкание Москалів, а зато Українців приймають дуже радо.

Та всьо то лише дуже нечислені прояви, а погляди такі як Др. Яна Слявіка в „Народнім Освобозені", про котрі згадується в згаданій статті поміщеній в ч. 36 „Свободи", не дійшли еще до загалу Чехів, тимбільше, що і та часопись („Н. Освобозені") дуже слабо між Чехами поширена. Між „інтелігентними" Чехами все таки має Крамарж перше слово, а Чех — хоч охотно грає ролю великого славянолюба, є з правила за лінивий, щоби на власну руку студіювати таку — на разі — байдужну для нього річ як — „українске отазка".

І тому приходиться в чеській пресі читати прямо горрендальні погляди на ту справу, а за тим іде дальше цілком мильне поступовання зглядом Українців взагалі — а зглядом Закарпаття — в особенности.

І хотя послідні замахи Чехів на невпровадження ще навіть в життє закарпатську автономію звели остаточно тамошні українські партії майже до одноцільного фронту і викликали в цілім краю велике занепокоєнне — то чеська преса стає перед тими проявами просто як теля перед новими воротами, ні в жаден спосіб не годна зрозуміти, звідки те „Подкарпатско" стало нараз таке „знекліднене" (занепокоєне, збентежене).

А це легко собі представити та поняти, коли возьметься на увагу, які управнення на підставі міжнародних постанов і навіть на підставі самої чеської конституції наша українська людність на Закарпатській Україні має — а що з того зроблено та далі роблять у нашім краю непочитальні чеські кольонізатори і як фальшиво та злобно є інформовані ними централні чеські власти у Празі.

Щоби з тими правами нашої закарпатської людности честних читачів „Свободи" основнійше запізнати — я позволю собі напровадити тут деякі уступи зі знаменитого меморіялу президента Др. Е. Петрушевича, вислано недавно в справі Закарпатської України до Союза Народів в Женеві.

„Країна Українців на полудне від Карпат — це територія, яка перед світовою війною належала до Угорщини, а на підставі сен-жерменського мирового договору з 10. вересня 1919 р. була прилучена державами антанти до Чехословаччини, як „автономна одиниця" з власним соймом і відповідальним перед ним ґубернатором".

„Остаточне визначенне границь „Країни Українців на полудне від Карпат" з заповідженим в статуті привернениям до неї української території на захід від ріки Ужа, ще й доси не наступили. Поки це наступить — розпадається той край на дві частини: більшу, на схід від Ужа, якій Чехословаччина дала назву „Підкарпатська Русь" і що до якої проклямацією з 18. падолиста 1919 проголосила осібний Генеральний Статут, — та меншу, на захід від Ужа — і та частина становить (провізорично!) складову частину Словаччини — без якихнебудь автономних прав та в якій українська більшість віддана від перших початків чеського панования безглядній чехізації, зглядно словакізації.

„Автономна „Країна Українців на полудне від Карпат" під назвою „Підкарпатська Русь" має мати на підставі сен-жерменського мирового договору і згаданого висше „Генерального Статута" осьякий правно-державний устрій:

„Передовсім зобовязалася Чехословаччина „установити українську (руську) територію на південь від Карпат в границях уложених головними союзниками та усоюзненими державами, яко автономну одиницю та надати їй таку **як найширшу автономію**, яка ще би годилася взагалі з єдністю чехословацької держави.

„Артикул 11. означує при тім ті мінімальні границі, які на кождий випадок мусить мати та автономія і постановляє що:

1. „Країна Українців на південь від Карпат" буде мати окремий сойм;

2. Компетенція того сойму буде власна і переказана.

„Власну (т. є виключну) компетенцію того сойму становлять справи язикові, шкільні, релігійні та справи підкарпатської адміністрації."

„До переказаної компетенції того сойму належать по думці згаданого артикулу 11. всі „иньші справи, які приділять йому закони Чехословацької Републики".

3. На чолі всеї адміністрації того автономного краю має стояти „ґубернатор іменований президентом Чехословацької Републики" — але відповідальний перед українським (руським) соймом".

4. При тім постановлено також виразно, що „Чехословаччина обовязується, що урядники Країни Українців (Русинів) вибирані будуть по змозі зпоміж горожан цеї власне території".

На підставі повисших актів міжнародного характеру загарантовано отже понад всякий сумнів Підкарпатській Україні становище окремої правно-державної одиниці (стейту) з найвисшою самоуправою!

„Також конституційний закон Чехословацької Републики з дня 29. лютого 1920 р. ч. 121. гарантує, що „автономна територія Підкарпатської Руси буде вивінована найширшою автономією". Уже однак в тому конституційному законі виступає наверх зла воля Чехів що до виконання ними постанов сен-жерменського договору і статута. Іменно цей конституційний закон неправно обмежив автономні права цеї країни — між иншим через пропущенне постанов, які надавали соймови Підкарпатської Руси виключну компетенцію в згаданих висше законодатних справах, та через додатки, які зробили ґубернатора чеським урядовцем відповідальним перед чеською владою, а не як це постановив сен-жерменський договір — відповідальним виключно лише перед „Руським Соймом". Притім також що до границь Підкарпатської Руси присвоїла собі Чехословаччина право означити їх законом загально-чеськословацького парламенту, хоч по думці сен-жерменського договору це право прислугує лише державам антанти.

„Більше як сім літ вже минуло від заключення того договору і проголошення „Генерального Статута" а хоч в ньому в четвертій части виразно постановлено, що „вибір членів Руського Сойму буде виконаний не пізнійше 90 днів по виборах до загального парляменту Чехословаччини", то вже більше як **шість літ** минуло від скликанний загально-чехословацького парламенту — вибори до автономного сойму Підкарпатської Руси не відбулися і досі, а разом з тим і введення „найширшої автономії" сеї країни ще й доси не наступило!"

В дальших частинах сього обширного меморіяла представляє президент Петрушевич покривдження нашого народа на полі шкільництва, при обсаджуванню публичних урядів, та в справі урядової мови а зосібна присвячує богато уваги справі земельній на нашім нещасним Закарпаттю.

„Крім зконфіскованої більшої приватної посілости виказує урядова чеськословацька статистика в заряді держави так звані державні домени, так що в руках держави остає **половина всеї землі на Закарпатській Україні**, а знужділе місцеве населення опинилося в повнім господарськім закріпощенню.

„Щоби це господарське поневолення сталося цілковитим — видано в р. 1926 нову чехословацьку цлову тарифу, якою унеможливлено так конечний для Закарпаття довіз збіжа зі сумежних країв Угорщини і Румунії, як також вивіз тамтуда дерева з Закарпатської України. Через ту цлову тарифу ціни на засоби поживи на Зак. Україні підскочили в гору, а зарібна платня незвичайно упала та збільшилося безробітте. — Закарпатська Україна попала від тепер вже також і в цілковиту господарську залежність від Чехословаччини, від якої тепер цілковито залежить як довіз засобів поживи та кождочасна їх ціна, також розвій деревляного промислу, ціни на дерево і зарібтна платня за його оброблення — одним словом ціле господарське життя Зак. України стало залежне від Чехословаччини".

Як бачимо з наведених цитатів — то президент Петрушевич кинув у своїм меморіялі (пропамятнім письмі) дуже ясне світло також на економічне положення нещасної країни виключуваної в так безпощадний спосіб чеськими Славнофілами (значить тільки до Славнолюбами!), у котрих слова про „славянську любов" та про „Сльованство" взагалі так і не заходять з їх фарисейських уст! Але нам від тої їхньої славянської любови вже просто кости тріщать!

Стефан Гойдич.

Конан Дойл.

ЗНАК ЧОТИРОХ.

(8)

— Очевидно, це цілком певне. Тепер посвітіть мені і дайте нам розслідити горішню комірку, в якій був найдений скарб.

Він виліз на драбину, вхопився обома руками за сволок і дістася на горище. Там він поклався на землю, витягнув руку по лямпу і світив мені, аж я тим самим шляхом дістався за ним.

Простір, в якому ми були, мав приблизно десять футів довжини і шість ширини. Долівку творили сволоки з дошками і вапном так, що йдучи треба було ставати з одного сволока на другий, щоб не заломитися. Комірка була цілком порожна, тільки порох, накопичений роками, лежав товстою верствою на землі.

— Ось і маємо, сказав Говмз, кладучи руку на похилу стіну, тут є двері, що ведуть на кришу. Як їх відчинно, побачимо легко похилу кришу. Сюди Нр. І дістався до середини. Тепер подивімся, чи не найдемо иньших слідів тої особи.

Він світив лямпою по землі; другий раз того вечора я вичитав у його очах жах і здивовання. Я слідкував за його поглядом і мороз переходив мені по шкірі. На землі видно було один біля одного виразно відбиті сліди босої ноги, повної форми, тільки половину тої величини, що звичайна мужеська підошва.

— Говмзе, прошептав я, це дитина доконала цього страшного вчинку.

Він був уже схаменувся.

— Я був хвилинку збентежений, сказав він, але ціла справа цілком природна. При певній застанові я повинен був це знати згори. Тут на горі не найдемо більше нічого; сходім униз.

— Як жеж пояснюєте собі ті сліди ніг, спитав я, запалюючись, коли ми станули на твердій землі.

— Любий Ватсоне, напружіть ви раз свою бистроумність, крикнув він з певною домішкою нетерпеливости. Ви знаєте мою методу. Спробуйте і ви приклasти її. Буде дуже повчаюче для нас, коли порівняємо обидва висліди.

— Не можу придумати нічого, що могло б пояснити мені ці факти.

— Незабаром вам все стане досить ясне, сказав він недбало. Тут, здається, мені, немає більше нічого важного, але я ще погляну.

Він витягнув швидко з кишені люпу і сантиметер та оглядав на колінах цілу кімнату, мірив, порівнював і досліджував. Його довгий, гострий ніс був при тім віддалений від долівки ледве на декілька цалів, а його глибоко всаджені очі блискали, як у хижого звіря. Як гризць, що йде за слідом звіра, він повертався без шелесту швидко, то сюди то туди. Приглядаючися його роботі, я прийшов мимовільно на думку, який міг би був бути з нього страшний злочинець, коли б він замісць віддавати свою енергію і хитрість на услуги закона, ужив її на незаконности. Він бурмотів щось без устанку під носом, а нарешті крикнув з радости голосно.

— Наше щастя! крикнув він. Тепер треба ще тільки невеликого труду. Нр. 1. мав те нещастя, що ступив у креозот. Тут побіч цеї смердючої течі можете побачити слід краю його малої ноги. Пляшка тріснула, і теч вилилась.

— Ну, і що? спитав я.

— Що? — Маємо його, от і все. Знаю собаку, яка піде за тим слідом на кінець світа. Коли ціла тічня собак може через ціле графство бігти за слідом оселедця, то як далеко зайде спеціяльно вивчена собака за таким гострим запахом. Це наче завдання з правила трьох. Відповідь мусить — ага осьідуть уже уповноважені представники закона.

Знизу дався чути гамір голосів і тяжкі кроки. Двері довгу зачинилися з важким лоскотом.

— Заки вони прийдуть, сказав Говмз, покладіть свою руку мерцеви на плече і тут на його ногу; що чуєте?

— Мязи тверді, як дошка.

— Так. Вони заціпилі далеко сильнійше, ніж звичайно в мертвого. До того ще то страшне викривлене обличча, цей віддрашуючий усміх або „рісус сардонікус", як його звали в старих віках. Який висновок зробите з того всього?

— Що причиною смерти був сильний, ростинний альвальоїд, рід стрихніни, який викликує судороги.

— Так і я думав, коли побачив викривлене обличча. Аж як я відкрив терня, застромлене чи вбите вистрілом у шкіру на голові, я догадався, яким чином отрута дісталася в його тіло. Як він сидів просто у своїм фотелі, тоді та частина голови, в якій застрягло терня, була якраз під дірою в повалі. Тепер приглянетеся терню.

Я взяв його обережно і подержав проти світла ліхтарки. Воно було довге, гостре і чорне; його гострий кінець виглядав наче покритий глязурою, чимвсь в роді засохлої гуми. Тупий кінець був обрізаний ножем.

— Чи це англійське терня? спитав Говмз.

— Напевне, ні.

— Отже, на основі всіх цих помічень ви повинні вже мати змогу зробити потрібне заключення. — Але ось надходить головна сила; тепер можуть помічні сили відступати.

У коридорі чути було важкі кроки, і в кімнату увійшов з великою повагою огрядний мущина в сірому піджаці. Його обличча було червоне і надуте, малі очі блищали гостро зпід напухлих брів. За ним увійшов один поліцейський урядник в уніформі, а далі все ще дріжучий Тадій Шольто.

— Гарна історія! крикнув він астматичним, захриплим голосом: Гарна тут історія! Алеж хто ці всі люди? Пробі, тут в хаті повно, як у голубнику.

— Думаю, що ви це памятаєте мене, пане Етельней Джонс, сказав спокійно Говмз.

— Але ж певне! відповів він задихано. Пан Шерлок Говмз теоретик. Чи я пригадую собі — я думаю, що ваш виклад про причини і наслідки, який ви мали перед нами всіми з нагоди крадіжі дорогоцінностей, я ніколи не забуду. Правда, тоді ви навели нас на добрий слід, але там було більше щастя, ніж обрахунку.

— Це був тільки найпростіщий висновок.

— Признайтеся, це ж ніякий встид. Але що тут діється? Погана, страшна історія! Тут нема вже місця для теорій, тут хоч дивіться про факти. Щастя, що я власне мусів бути в Норвуді задля иньшого випадку. Я був власне на двірці, коли прийшло повідомлення. Через що помер цей чоловік, як думаєте?

— Це не такий випадок, щоб можна було про нього висловлювати здогади, сказав Говмз сухо.

— Не можна заперечити, що ви часами трапляли просто в суть справи. — Дивно! Мені казали, що двері були замкнені, і пропали дорогоцінности вартости пів міліона. Як було з вікном?

— Вікно було зачинене, але на ньому є сліди.

— Так, так! Якщо вікно було зачинене, то ці сліди не мають нічого спільного зі справою, — це розуміється саме собою. Може цей добродій умер від удару; але, що дорогоцінностей немає. — Стій! я маю теорію. Такі щасливі помисли приходять деколи мені до голови. — Вийдіть но звідси, сержанте — і ви, пане Шольто; ваш приятель може лишитися. — Як думаєте, пане Говмз — Шольто, як сам каже, був учора вечером у свого брата. Брат помер нагло, а Шольто взяв скарб і пішов. Чи так?

— Потім мертвець сам встав і замкнув з середини двері.

— Гм, це не може бути. Розважмо тепер справу на розум: Тадій Шольто і його брат попали в суперечку. Брат мертвий, а скарб пропав. То все, що ми знаємо. Ніхто не бачив брата, від коли Тадій відійшов від нього. Його ліжко недіткнене. Тадій, як бачимо, дуже схвильований. Його зверхній вигляд — ну — скажім — не дуже притягаючий. Ви бачите, що мої здогади обертаються коло особи Тадія. Сіть затягається чим раз більше.

— Ви не знаєте ще всіх фактів, сказав Говмз. Ця деревляна скалка, яку я не без поважної причини вважаю затроєною, була вбита в чашку цього чоловіка; видно ще слід. На столі лежав оцей записаний кусок паперу, побіч нього оця дивна палка з каменем. Як же ж погодити те все з вашою теорією?

— Це потверджує її під кождим оглядом, відповів товстий детектив дуже самопевно. Ця хата повна індійських куріозів. Палку приніс зі собою Тадій, а коли тріска затроєна, то Тадій міг таксамо, як і кождий иньший, ужити її для вбивства. Записку я вважаю якоюсь штучкою, щоб нас змилити. Одиноке питання: як дістався він авідсіль? О, очевидно, тут є діра в повалі.

(Дальше буде).

В КОЖДІЙ УКРАЇНСЬКІЙ ХАТІ ПОВИННА НАХОДИТИСЬ ЧАСОПИСЬ „СВОБОДА".

ГОЛОСИ ЧИТАЧІВ

СТАВМО НАРОДНУ СПРАВУ ЯСНО, ТО И ЯСНА БУДЕ КОРИСТЬ НАРОДОВИ.

Кождому свідомому Українцеви мусить серце радуватися, коли читає списи жертводавців на ріжні українські народні цілі, а тим більше, що ся жертвенність так послідними часами поправилася.

Як українські іміґранти стали домагатися від д-ра Богачевського, щоби він провадив українську, а не польську політику, то тоді присужники д-ра Богачевського стали нас заголюкувати: „Будьте тихо, бо як Преосвяченні почнуть боротьбу против вас, то тоді й тих жертв не буде, які були досі". А ось ми пережили вже майже рік сеї боротьби, і чим довше тревала боротьба, то тим краще ми складали жертви на найріжнійші потреби нашого народа в старім краю.

Серце мені радується, коли я читаю сі довгі списи жертводавців та коли я бачу, як ріжні громади на перегони складають жертви на Рідну Школу, на інвалідів, на кожду народну справу. І колиб хто приглянувся, котрі громади стоять на самім переді у свідомости, себто у жертвенности, то певно побачибы, що та громада стоїть на переді, котра виразно станула на народнім становищи. Де громада не має відваги заняти народного становища, там громада дрімає. Від такої громади, що хоче бути в кождого добра, що й Україні ставить свічку й Польщі огарок, що революції ухвалює за народом, а рівночасно чеше зрідка польських наймитів, така громада жертв не складає. Її імени межи жертводавцями нема.

Возьмім для приміру вилксберську громаду. Я знаю сих людий, що вони справді щирі українські патріоти. Вони радіби свому народови неба прихилити. Але послідними часами їх межи жертводавцями на народні цілі щось не видно. Народне життя немовби завмерло.

Чому воно так? Мені здається, що причини треба шукати в тому, що громада не заняла виразного народного становища в сій боротьбі, яка тепер розвелася в Америці серед нашого народа. Вилксберський священик не сказав ще виразно, за ким він тепер стоїть: Чи за українським народом та його правом правити своїми справами на своїй землі? Чи за тими, що тепер хочуть уживати нашої церкви для впоювання в наш нарід сліпого послуху для влади окупантів нашої землі?

Через таке невиразне становище збайдужніли найкращий нарід.

Чи так має бути на все? Я скажу: Певно, що ні. На те ми живі, щоби жити, а живого кождий відразу пізнає від мертвого. Треба й нам оживитися, почати жити, домагатися, добиватися своїх прав. Як се зробимо, то всі побачуть, що ми живемо, і імя нашої громади буде записане межи іменами живих громад.

Я тішуся, що в нас незадовго буде народне віче. Може воно допоможе нам показати виразно своє національне обличче.

Я певний, що є в Америці ще й другі такі громади, і я певний, що кожда з них зробить таксамо, то й в них певно настане обновленне народної праці.

А. Щирий.

ТИЖДЕНЬ ЗБІРКИ НА ДОПОМОГУ ПОЛІТИЧНИМ ВЯЗНЯМ І ІНВАЛІДАМ.

Товариство Українсько-Американських Горожан в Когос, Н. Й., хоче піддати нашому загалови таку думку.

З рамени нашого товариства мав в нас відчит т. Д. Зальопаний на тему: Що діється в Польщі. Наша боротьба з польською окупацією. Як можуть допомогти тій боротьбі Українці в Америці.

Розвівши ширше руїнуючу господарку Польщі та її великодержавну дурійку, зупинився бесідник на боротьбі нашого народу під Польщею на читальнях і кооперативах по наших селах і місточках, на революційних організаціях та перейшов до наших політичних вязнів, якими в останних часах знов заповнюються тюрми і до інвалідів, які на рівні з політичними вязнями найбільше тепер терплять. Такій польській державі, якою вона тепер є, конець прийти мусить, але заки це станеться, то ще марно згине не один з наших політичних вязнів чи інвалідів.

Нашим завданням в Америці має бути піддержанне тої боротьби, **допомога політичним вязням і інвалідам.** Правда, що у нас збирається на ту ціль, але супроти тої боротьби, яку ведуть наші брата в старім краю, це все не значне. Зібрати десь на хрестинах, весіллю або якійсь забаві десять-двацять доларів замало, Ми повинні повести якусь акцію, якаб політичних вязнів і інвалідів дійсно поратувала.

По дискусії принято проект Д. Зальопаного, в якім він взиває нашу еміґрацію в Америці і Канаді до проголошення тижня збірки для політичних вязнів і інвалідів в Західній Україні.

Такий тиждень був би останній тиждень посту. Нас в Америці один мілїон. Киньмо по десять центів а буде сто тисяч. Користь з такого всенародного діла буде з одного боку матеріяльна, а з другого піднесе наших борців і страждальців на дусі.

Зібрані ухвалили подати ось таку відозву:

Ми, члени Українсько-Американського Горожанського Клюбу в Когус, Н. Й., зібрані на роковинах Тараса Шевченка, зваживши тяжке положення політичних вязнів і інвалідів в Західній Україні, уважаємо за відповідне прийти тим нещасним жертвам з помочю в такий спосіб, щоби по всіх громадах в Америці і Канаді проголосити „Тиждень збірки на допомогу політичним вязням і інвалідам в Західній Україні". Тому взиваємо всі українські центральні організації, як політичні так запомогові без ріжниці на партійні і религійні переконання, щоби такий тиждень проголосили.

Нехай ніхто не каже, що тільки він має право те робити, бо на таку річ, на таке діло монополю нема.

Проситься всіх, хто уважає таку справу за користну, забирати голос, а українська часописи зокрема проситься о передрук цего голосу.

За уряд Українсько-Американського Горож. Клюбу:

Т. Малїґловка, голова;
С. Палка, писар;
А. Афінович, касієр.

ПРИСПІШИМ АКЦІЮ БУДОВИ СИРОТИНЦЯ У. Н. СОЮЗА.

Вже рік минає, як Комітет Будови Сиротинця при У. Н. Союзі повів акцію за зібраннем відповідних фондів. І та робота принесла поважний успіх. Та того всього ще замало. Нам треба взятися до роботи з цілою силою пари. Слідуючий рік повинен нам принести подвійну жертву. Бож тут ходить о наше власне добро. Я сам знаю богато наших дітей, що пропали для українського народа, опинившися в чужих захистах. Тільки в українськім сиротинці і то таким, який збудує наш У. Н. Союз буде можна виховати чесних і добрих Українців, а заразом і добрих Американців.

Щоби збільшити збірку на Сиротинець, пропоную від себе таке:

Хай Комітет Будови Сиротинця видрукує 30.000 виказів до збирання жертв по англійськи й українськи і хай розішле їх по відділах. Урядники відділові хай будуть так чесні і постараються зробити між членами трохи більшу аґітацію, а члени хай будуть так добрі і зложать жертву. Хай кождий член Союза сам дасть $1 як жертву, а другого доляра хай якимсь способом видобуде деінде. Можнаж сколектувати від шторника чи якого бизнесмена свого або чужого. І Американець радо дасть малу жертву на таку благородну ціль.

В той спосіб ми моглиб легко зібрати за рік 60.000 долярів. Памятаймо, що то будемо мати, що самі зробимо. Свята Великодні надавалися би дуже добре на таку збірку, колиб викази були до сього часу готові.

Така моя думка, а Ви, люде добрі, чесні Члени Союза, розважте над тим і скажіть своє слово. Може практичнійше розвяжете ту справу.

С. Скородинський,
член відділу 130 в Ню Йорку.

— Ти драбе, ти цілував мою жінку?
— Того не можу сказати.
— Чому?
— Бо я обіцяв її, що буду мовчати!

—o—

У ворожки.

— Будете мати дуже, але то дуже доброго чоловіка.
— А я хотіла би знати, як я його коли зраджу, чи він дізнається про те?

—o—

Між малярями.

— Що з тобою? Ти чого маєш таку перекривлену шию?
— Це тому, що я поїхав був до Італії, відмальовував криву вежу в місті Піза і то так вплинуло на мене.

РОЗВІЙ ПОГЛЯДІВ НА ЛИХВУ

(Стаття американського вченого Андрю Дійсона Ґвайта — в перекладі Івана Петрушевича, з додатком Івана Франка).

(5)

В латинських краях така казуїстика злагодила відносини церкви до банкирів, а був уже на те найвисший час; прийшла тепер черга на арґументи иньшого рода. Виступила до боротьби філософія вісімнацятого віку; перший побідний похід представителів політичної науки проти теольоґічної опозиції в полудневій Европі піднявся в Італії, де найславнійшими верховодами були Ґаліяні й Маффеї. Декуди піднялися слабі заходи заступити їм дорогу, одначе бистрійші представителі церкви відчували щораз сильнійше, що прийдеся брати за зовсім иньші способи.

Під ту саму пору прийшло до рішучої боротьби у Франції і хоча її наслідки на місці не зараз показалися, значно більший вплив мала вона за границею. В 1748 р. вийшов твір Монтескіє „Дух законів". Весь світ дожидав нетерпляче того твору, в якому великий мислитель зложив здобутки двацятилітніх дослідів і думок. Протягом вісімнацятьох місяців діждався сей твір двацяти двох видань; його переклади на всі цивілізовані мови; при поясненню таких справ, як церковна доктрина про провізію, заяснів дотеп і знанне Монтескіє з найбільшою силою. Обережна форма, яку при тім прийшлося йому заховати, дивно відбиває від його смілих ідей. Він зміркував, що з огляду на строгу церковну контролю у Франції безпечнійше вдарити на ті теольоґічні та економічні дивоглядії в краях магометанських, закріпощених подібно як Франція богословськими науками.

Коло половини вісімнацятого віку церковні власти в Римі зміркували, що не обійдеться без уступки, що світ не стерпить довше теольоґічних пут; треба було конче знайти вихід. Навіть найгорячійші богослови побачили, що самі доноси й теольоґічні арґументи не вдіють нічого проти наукових ідей.

Завдяки такому пересвідченню вже в перших роках того віку зважились езуїтські казуїсти на відворот. Деякі їх найбистрійші уми взялися при помочи вишуканих тонкостий оправдувати вислови про ці справи святих, отців, докторів, пап і соборів. Деякі з сих оправдань бували чудово вдатні, але чимало старших представителів церкви опиралися і далі при правовірних поглядах, поки не вдався в діло врешті сам папа. На щастє для світа засів тоді на престолі св. Петра Бенедикт XIV, без сумніву один із найгідніших морально і духово в цілім ряді римських намісників. Він був толерантний, мав серце для поневолених і зміркував, що справу треба конче взяти під розвагу, і вибрив із неї щасливо: через те віддав він католицизмови таку прислугу, як Кальвин протестантам, що зважився прорубати дорогу через теольоґічну загороду. В 1745 р. видав він свою енцикліку Vix pervenit, у якій заявив, що церковна наука не спроневірилася церкви; що лихва справді грішна й її істота лежить у жаданню якоїбудь надвишки понад саму позичену суму; та все-ж таки бувають випадки, коли задля особливих причин годиться вірителеви приймити таку додаткову кводу. Які то „випадки" і „особливі причини", близше не пояснено; одначе більше не було й треба.

В тих часах книжки, що боронили брання провізії від гроший, виходили вже без перепон і рік по виданню енциклики Бенедикт отверто приняв присвяту одної зних — твору Маффеї, і то може найдосаднійшого зі всіх.

Отся енцикліка папи Бенедикта промостила так само дорогу, як свого часу казуїстика Босковича, що годився на осудження теорії Коперника церковними властями, але сам послугувався нею буцім то лиш задля яснійшого представлення річи.

Вдарили далі Тірґо, Кене, Адам Сміт, Юм, Бентам зі своїми учениками, і виборюли для людства не одну велику побіду науки.

Одначе в отсім випадку, як і в иньших, найревнійші прихильники церкви почали накидатися на повагу наукової правди. Сорбона покинула своє давнійше становище, боронячися новою казуїстикою від тих, що обставали при її давнійшій науці; тим часом чимало провінціяльних докторів теольоґії запротестувало проти сего з обуренням, покликуючися по давньому на вислови св. Письма, отців, святих, докторів, пап, соборів і каноністів. І знову вдалася римська курія в отсю справу. В 1830 р. римська Інквізиция, за призволом Пія VIII, хоч і застереглася проти своєї доктрини, порішила, що практиці не треба вже сповідникам турбувати тих вірителів, що зичать на законну провізію.

Але того було ще за мало сумліннійшим теольоґам. О. Лаборд, вікарий митрополичої дієцезії в Ок, і о. Деннаві, професор теольоґії в Ліоні почали знов блискати і грозити давнім оружем. Простодушний о. Деннаві заявив, що він не дав би розрішення тим, що беруть провізію, ані священикам, що задозвольняються санкцією цивільного закона.

Та нарешті прийшлося послужити знов „змиїною мудрістю" і в перших роках десятиліття, між 1830 і 1840 видав абат Мастрофіні твір, у якім — як се зазначено на заголовнім листі — доказує, що „умиркована лихва не противиться ні св. Письму, ні природному законови, ні нарушенню церкви". Годі знайти щось комічнійше, як закривання правди, обминанне фактів, іграшки фразами і перекручування історії, на які пустився сей панотець у цілій книжці, аби доказати, що церква ніколи не помилялася. Супроти непереборного числа основних оповідень і рішень отців, докторів, пап і соборів проти побирання якоїбудь провізії від гроший, він має чоло казати, що вони виступали проти надмірного проценту. Поведенне церкви почитує за заслугу і виказує, що її становище було благословенством для людства. А вже наймайстернійше упорався він з едиктами папів Климентія V. і Бенедикта XIV. Пригадаймо собі, як перший із них, згідно з собором Віенським заявив, що „хто важиться вперто доказувати, що бранне провізії не є гріхом, той стає еретиком, достойним кари", і побачимо, що Бенедикт XIV. не далеко відбіг від наук попередників. Одначе Мастрофіні, вірний своєму намірови, доходить на кінці книжки до висліду, який поклав на заголовнім листі, що церква осуджувала лише надмірну провізію.

Твір сей санкціонували ріжні високі церковні достойники і він зробив свою службу; церковнала під його покровом зворот.

В 1872 р. святий престол, відповідаючи на прилюдно поставлене епископом із Аріяно питанне, заявив рівно прилюдно, що „не треба турбувати тих, що беруть по вісім процент річно"; і 1873 вийшла за дозволом папського престола книжка, в якій дозволено вірним брати умірковану провізію під условием, що піддадуться безусловно усяким пізнійшим рішенням папи. Сучасна наука в примененю до політичної економії здобула остаточну побіду. Нинішня родина Торльонія в Римі, зі своїми палатами, каплицями, святівствами, своїцтвами і папською ласкою — зі всім тим, що здобула зиченнем гроша на провізію і щедрими дарами з лихварських зисків зложеними папському престолови — то лиш одна з премногих ростин, які зацвили на валах від давна здобутих і опущених.

(Дальше буде).

МАЙНЕР, МАЙЖЕ ВМЕРАЮЧИЙ, пійшов до праці другого дня.

Цікавий випадок стався недалеко Кітанінг Валей з Ф. Геринком, майнером, котрий за послідних два роки був так хорий, що не міг ходити, а не то працювати. Його родину піддержували сусіди, бо сам він не заробив нічого вже місяцями. З дня на день він підупадав, що раз гірше так, що можна було чути скрипіння його костий. Жадне лікарство чи доктор не помагали і він вже певно уважався за пропащого. Тому два літа важив 180 ф., а тимчасом важить всего 105 ф. Люди, побачивши його, страхались. Тому велике було зачудовання їх, коли побачили його одного дня йдучого до праці і працюючого цілий день. Здавалося, що се якесь чудо сталося. Однак се не було жадне чудо зовсім. Чоловік був хорий, се факт, однак він ніколи не лічився правильно. Його лічено на хлопця, напереджене, сухоти то що, підчас коли він мав солітера. Вкінці він взяв медецину на солітера, котра поставила його на ноги в двох годинах. Днесь він здоров знов і не має найменшого чоловік, відколи вигнав з себе хробака 46 фітів довгого. Тисячі мущин, женщин і дітий терплять лічиться безуспішно на ріжні другі хороби, коли їх дійсний клопіт є цей потвір солітер. Певними познаками його є відходячі части того паразита. Другі симптоми є брак апетиту з внезапним лакімством, обложений язик, вага, болі в крижах, членах і в ногах, заворот голови, біль голови, млості як порожний жолудок, анімія, підкові попід очи. Жолудок отяжілий, надутий, часами дається відчувати дивне буркотіння під жолудка до внутренностий. Знова чується якби щось підсувалося назад до горла. Пацієнт має жовту шкіру, тратить на вазі, мене немилий відділ, сильвоує що хвилино, попадає в апатію, знесохта до праці, завсігди лінивий. Є відомо, що епілептичні напади спричинює цей потвір, котрий часто доростає понад 50 стіп. Коли досягне до горлянки може удусити свою жертву. Позбудьтеся цього потвора сейчас, заки підкопає ваше здоровля безповоротно. Вишліть $10.48 за дозу Laxtan, який хоче позбутися цього страшного паразита. Laxtan є нешкідливий навіть дітям у вас мень хробака. Продається лише у Royal Laboratory, 148 Netting Bulldg. Windsor, Ont. На забезпечення посилки додайте 25 центів окремо. За після-платою не висилаємо. (C.8)

ЯК МИ ПОМАГАЄМО СТАРОМУ КРАЄВИ.

БРУКЛИН, Н. Й.

Коляда на Рідну Школу в краю.

Як кождого року, так і сего Укр. Горожанський Демократичний Клюб не забув про старий край і Рідну Школу, але вислав колядників, щоб зібрати жертви. Колядувати ходили слідуючі: М. Баглай, Т. Карплюк, П. Слободян, Гр. Борбуляк і І. Кравчук.

Коляду зложили: С. Заблоцький $10.00; І. Балко (Андрей), І. Маєр по $5.00; по $3.00: о. А. Лотович; по $2.00: М. Баглай, І. Кравчук, Н. Пухаль, Т. Карплюк, С. Фесоловик, Л. Кісь; по $1.00: А. Лешко, А. Пухаль, А. Яринський, Р. Кузьма, І. Контюх, М. Низдрола, О. Гавришко, И. Герман, В. Савіцький, В. Шарамета, П. Когут, П. Слободян, В. Палащук, І. Чабарявo, І. Мудрик, Гр. Олекса, С. Лис, А. Волох, Е. Біленький, А. Палащук, І. Лебедь, Р. Шевчук, Яскот, Я. Бондаренко, П. Домчук, І. Шийка, С. Занько, В. Яськевич, І. Заводовський, М. Поврозник, Г. Гладюк, І. Возний, М. Шмідяльський, П. Малицький (Николи), Д. Сметанюк, П. Макогонюк, І. Стехів, В. Галась, С. Канюка, І. Забавський, П. Прийма, П. Тарасюк, Т. Майсей, Гр. Троць, Д. Висоцький, І. Балко, С. В. Гладюк, К. Герман, П. Дацко; по 50 ц.: А. Вальт, Н. Н., М. Чорній, О. Гриновец; по 25 ц.: П. Загацкі. Пізніше доложили по $1.00: Д. Кмита, М. Заверуха, В. Мисик, Гр. Борбуляк. Решта дрібними. Разом заколядовано $90.75. Ту суму вислано до краю через Обєднание. Від імени Укр. Горож. Дем. Клюбу складаю сердечну подяку як колядникам за їх труд так і жертводавцям за жертви і кличу: Не забуваймо за наш край і Рідну Школу.

І. Кравчук, секр.

НЮ ЙОРК, Н. Й.

Збірки Січовиків.

Дня 19. лютого відбулося в Укр. Народнім Домі при 72 ул. в Ню Йорку весілля тов. Василя Гельнера і Розини Качмарської. Молодята — це члени Чорноморської Січи.

На весілля прибули всі члени Чорноморської Січи, Січи ім. Б. Хмельницького і Січи ім. Ольги Бисарабової. Було много і других гостей.

Як це водиться на січовім весіллю, забрав на нім слово сотник Чорноморської Січи Іван Гриник і пожелавши молодятам щастя, згадав про Січову Організацію та их У. С. С., що перші зголосилися до бою за нашу державну самостійність. Він згадав за тих, що вже в могилах і за тих, що з ранами на тілі блукають на рідній землі дуже часто в холоді і голоді. За них треба памятати і на тій весільній забаві і зложити жертву.

По тій промові переведено збірку, яка принесла $33. Гроші вислано до Обєднання для інвалідів у Львові.

Січовичка Чорноморської Січи т. Марія Мирка зібрала підчас Богослужения в укр. прав. авт. церкві в Ню Йорку і на спільних січових аборах $24.60 на допомогу читальні Просвіти в Мельній, пов. Рогатин.

Гроші рівнож вислано через Обєднание в Филаделфії.

І. Гриник, сотник.